

УДК 378.091.33:784.9]:784.071.2-051
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-3-42>

Катерина ТАТАРКО,
orcid.org/0000-0002-4341-3804
аспірантка кафедри музикознавства та музичної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) *k.marchenko.asp@kubg.edu.ua*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ АРТИСТІВ-ВОКАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬНОГО СПІВУ

У статті здійснено аналіз наукової літератури з метою визначення ефективних педагогічних умов формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу. Методологія дослідження ґрунтується на принципах науковості та об'єктивності. Для досягнення поставленої мети, уточнення ключових понять проблематики дослідження було використано теоретичні методи, зокрема: аналіз, систематизація, узагальнення наукових праць українських та зарубіжних дослідників. З'ясовано, що вокальна підготовка є важливою складовою професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти і спрямовується на практичну вокально-виконавську підготовку майбутніх артистів-вокалістів з метою виховання самобутньої творчої особистості, що володіє високим рівнем виконавської майстерності й виконавської культури.

Наукова новизна полягає в тому, що з'ясовано чотири педагогічні умови формування означеного феномену з врахуванням компонентної структури виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-пізнавальний, контрольно-рефлексивний, інтерпретаційно-виконавський). Першою педагогічною умовою визначено активізацію мотиваційної спрямованості майбутніх артистів-вокалістів на вокальну діяльність; другою педагогічною умовою постає вдосконалення традиційних та впровадження інноваційних методів навчання щодо розширення науково-методичних, вокально-виконавських знань студентів з використанням ІКТ; третьою педагогічною умовою формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу – організація сприятливого психологічного-педагогічного середовища, в якому студенти можуть ефективно оцінювати свої виконавські досягнення та рефлексувати; четвертою педагогічною умовою формування означеного явища визначено актуалізація творчих можливостей та удосконалення музичних здібностей студентів шляхом залучення до концертної практики. Подальших досліджень потребують зміст, етапи, методи, форми та прийоми формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу.

Ключові слова: майбутні артисти-вокалісти, вокальна підготовка, вокальна діяльність, інноваційні методи навчання, психолого-педагогічне середовище, музичні здібності, педагогічні умови.

Kateryna TATARCO,
orcid.org/0000-0002-4341-3804
PhD student at the Department of Musicology and Music Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) *k.marchenko.asp@kubg.edu.ua*

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PERFORMING CULTURE OF FUTURE ARTISTS-VOCALISTS IN SOLO SINGING CLASSES

The article analyzes scientific literature in order to determine the effective pedagogical conditions for the formation of the performing culture of future artists-vocalists in solo singing classes. The research methodology is based on the principles of science and objectivity. To achieve the goal, to clarify the key concepts of the research problem, theoretical methods were used, in particular; analysis, systematization and generalization of scientific works of Ukrainian and foreign researchers. It has been found that vocal training is an important component of the professional training of students in higher education institutions and is aimed at the practical vocal and performance training of future artists-vocalists in order to educate an original creative personality with a high level of performance skills and performance culture.

The scientific novelty lies in the fact that four pedagogical conditions for the formation of this phenomenon have been identified, taking into account the component structure of the performing culture of future vocalists (motivational and value, informational and cognitive, control and reflection, interpretation and performance). The first pedagogical condition is the activation of the motivational orientation of future vocalists to vocal activity; the second pedagogical condition is the improvement of traditional and introduction of innovative teaching methods to expand students' scientific, methodological, vocal and performance knowledge using ICT; the third pedagogical condition for the formation of the performing culture of future artists-vocalists in solo singing classes is the organization of a favorable psychological and pedagogical environment in which students can effectively evaluate their performance achievements and reflect;

the fourth pedagogical condition for the formation of this phenomenon is the actualization of creative opportunities and improvement of students' musical abilities through involvement in concert practice. Further research is needed on the content, stages, methods, forms and techniques of forming the performing culture of future artists-vocalists in solo singing classes.

Key words: *future artists-vocalists, vocal training, vocal activity, innovative teaching methods, psychological and pedagogical environment, musical abilities, pedagogical conditions.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві гостро відчувається потреба у комплексній професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, які здатні активно працювати над збагаченням, поширенням та збереженням національної пісенної спадщини, піднесенням на новий висококультурний рівень масового естрадного вокального виконавства, розширення аудиторії споживачів нішових й елітарних музичних жанрів.

Мистецька освіта в Україні потребує нестандартного, креативного рішення нагальних проблем, що пов'язані з необхідністю впровадження сучасних інноваційних, інтегративних та інтерактивних методів навчання, які дозволяють здобувачам не лише накопичувати знання, вміння й навички, а й що важливіше вчать застосовувати результати освітньої діяльності у процесі професійної самореалізації, зокрема під час викладацької, педагогічної, виконавської, концертної практик. З огляду на актуальність проблеми модернізації вітчизняної мистецької освіти варто зауважити, що проблема визначення педагогічних умов формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу ще не була об'єктом цілісного наукового дослідження.

Аналіз досліджень. Проблемі розвитку духовного потенціалу особистості засобами мистецтва й музичного мистецтва зокрема присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних науковців (О. Білоус, Л. Бондаренко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Олексюк та інші). До питань вокальної підготовки студентів у закладах вищої освіти зверталось чимало українських дослідників: Л. Василенко, Н. Косінська, Ю. Мережко, Н. Овчаренко, О. Процишина, Н. Сегеда, Л. Тоцька та інші. Педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх співаків та артистів-вокалістів розкриті у ґрунтовних наукових дослідженнях таких науковців: Ж. Даюк, В. Денисюк, Е. Економова, С. Леонтієва, В. Осадча, О. Петрикова, В. Юрчук, В. Яковенко та інші.

Мета статті – визначити педагогічні умови формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу.

Виклад основного матеріалу. В науковій психолого-педагогічній літературі дослідники часто

звертаються до вивчення проблем формування готовності студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування до майбутньої професійної педагогічної та виконавської діяльності, до розкриття питань формування фахових (методичної, вокально-виконавської, концертно-сценічної, вокально-хорової та інших) компетентностей і компетенцій, спеціальних вмінь і навичок, якими повинні володіти майбутні вчителі музичного мистецтва, викладачі мистецьких шкіл, музиканти-виконавці, музичні педагоги, співаки, артисти-вокалісти.

Досліджуючи проблему професійної підготовки студентів-вокалістів сучасна науковиця Л. Тарасюк розкриває особливості формування культури вокального виконавства та зазначає, що «виконавська культура вокалістів являє собою сукупність технічного та художньо-образного боків виконуваних творів, що несе в собі традиції і новачі в руслі інтерпретації ідеї, задуму композитора, стилю і жанру творів, їх форми і змісту, розкриваючи творчий потенціал особистості співака на рівні естетичної свідомості (інтереси, смаки, потреби, здібності, ціннісні орієнтації, світогляд) і естетичної діяльності» (Тарасюк, 2021: 166). Ми погоджуємось з дослідницею, що вокальна підготовка є важливою складовою професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти і спрямовується на практичну вокально-виконавську підготовку майбутніх артистів-вокалістів з метою виховання самобутньої творчої особистості, що володіє високим рівнем виконавської майстерності й культури.

Виконавську культуру розуміємо як ціннісну особистісну характеристику музиканта, що постає предметом дослідження як педагогіки, так і психології, адже виконавська культура входить до структури культури особистості та «виявляється і базується на усвідомлюваному засвоєнні, формуванні та реалізації музично-виконавських знань, умінь, навичок, здібностей у процесі становлення ефективної фахової діяльності» (Сохолова, Куцин, Габель, 2022: 224). Варто зазначити, що у структурі виконавської культури музиканта виділяють мотиваційно-орієнтаційний компонент, пізнавально-рефлексивний, аксіологічно-програму-

вальний, креативно-регулятивний та експресивно-комунікативний (Андрейко, 2014).

На думку С. Гончаренка, з метою формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до саморозвитку вокально-педагогічної діяльності, яку дослідник розуміє як «багатокомпонентний, цілісний процес, спрямований на оволодіння системою теоретичних знань і практичних вокальних навичок, формування художньо-естетичного досвіду і виконавської культури, що забезпечує досягнення найкращого результату в сприйнятті, розумінні, емоційному та інтелектуальному пізнанні вокального мистецтва, всебічному розвитку індивідуальних якостей і музичних здібностей, творчій самореалізації у вокально-педагогічній діяльності» (Гончаренко, 2021: 165), необхідно реалізувати ефективні педагогічні умови, що передбачають створення мистецько-освітнього середовища в закладі вищої мистецької освіти, реалізацію міждисциплінарної інтеграції; актуалізацію мотиваційної цілеспрямованості здобувачів; посилення взаємозв'язку теоретичної й практичної складових фахової підготовки; здійснення рефлексивно-оцінної діяльності майбутніми вчителями музичного мистецтва (Гончаренко, 2021). Вважаємо, що такий підхід до визначення педагогічних умов є ґрунтовним і сприятиме модернізації та оптимізації процесу вокально-педагогічної підготовки студентів.

Досліджуючи теоретико-методичні аспекти проблеми формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фортепіанних творів українських композиторів А. Михалюк уточнює, що педагогічні умови – це спеціально створені викладачем ЗВО обставини, які зумовлюють ефективну фортепіанно-виконавську підготовку студентів. Науковиця обґрунтовує три педагогічні умови, що спрямовуються на ефективне вивчення й відтворення майбутніми педагогами-музикантами фортепіанної творчості українських композиторів та на реалізацію таких освітніх цілей: активізація національної самосвідомості здобувачів; забезпечення діалогових засад взаємодії суб'єктів освітнього процесу; розвиток творчої самостійності студентів (Михалюк, 2020). Ми погоджуємося з твердженням дослідниці, що задля підготовки висококваліфікованого фахівця недостатньо забезпечення лише певної окремої педагогічної умови, важливо комплексно реалізовувати педагогічні умови, враховуючи взаємозв'язок і взаємозалежність змісту, форм, методів та прийомів формування виконавської культури здобувачів у вищій школі.

Звертаючись до проблеми готовності майбутніх педагогів-музикантів до художньо-виконавської інтерпретації вокальних творів дослідниця Н. Гунько пропонує педагогічні умови, зокрема, «створення художньо-творчого середовища у процесі вокального навчання; стимулювання студентів до пізнання сутності художнього змісту вокальних творів; цілеспрямоване формування узагальнених прийомів відтворення художніх образів на основі логіки інтерпретаційного процесу; забезпечення пріоритету самостійно-творчої музично-виконавської діяльності» (Гунько, 2019: 48). Нам імпонує думка науковиці, адже окреслені педагогічні умови націлені на поглиблення музично-теоретичних, вокально-методичних та психолого-педагогічних знань; на розвиток рефлексивних навичок студентів, необхідних для професійного самопізнання та саморегулювання в процесі освітньої та в подальшому викладацької, виконавської діяльності; на формування здатності до музично-теоретичного, вокально-виконавського та художньо-інтерпретаційного аналізу вокального репертуару, здатності до вокально-сценічного втілення різножанрових вокальних творів засобами виконавської виразності, які відіграють важливу роль у професійній підготовці як педагога-музиканта, так і музиканта-виконавця, зокрема і артиста-вокаліста.

Досліджуючи проблему формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу ми з'ясували, що до складу виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів як психолого-педагогічного явища входять такі структурні компоненти: мотиваційно-ціннісний, інформаційно-пізнавальний, контрольнорефлексивний, інтерпретаційно-виконавський, на які ми опиратимемося в процесі визначення та обґрунтування педагогічних умов формування окресленого педагогічного феномену.

На основі отриманих результатів попередніх наукових досліджень визначено чотири ефективні педагогічні умови формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу:

- активізація мотиваційної спрямованості майбутніх артистів-вокалістів на вокальну діяльність;
- вдосконалення традиційних та впровадження інноваційних методів навчання щодо розширення науково-методичних, вокально-виконавських знань студентів з використанням ІКТ;
- організація сприятливого психологічного педагогічного середовища, в якому студенти можуть ефективно оцінювати свої виконавські досягнення та рефлексувати;

– актуалізація творчих можливостей та удосконалення музичних здібностей студентів шляхом залучення до концертної практики.

Реалізація першої педагогічної умови передбачає звернення до мотиваційної сфери особистості студентів-вокалістів, посилення інтересу до оволодіння навичками професійного співу, виявлення зовнішніх та внутрішніх дієвих стимулів для заохочення студентів до активної роботи на заняттях сольного співу над розвитком вокальних здібностей і вдосконаленням вокальної техніки, покращенням навичок вокально-слухового самоконтролю під час вивчення та виконання творів навчального вокального репертуару. Слід зазначити, що освітньо-професійна мотивація майбутніх артистів-вокалістів характеризується такими категоріями: «хочу», «можу», «потрібно». Як стверджує науковець В. Яковенко «пізнавальні мотиви під час навчання на заняттях сольного співу в навчальному закладі, зумовлюють зацікавленість у процесі діяльності, призводять до позитивних емоцій, підвищення продуктивності та активності студента. Пізнавальний компонент передбачає мотиви, що детермінуються пізнавальними потребами вокаліста» (Яковенко, 2024: 338). На основі аналізу наукової літератури І. Глазунова, Ге Цюй приходять до висновку, що у психолого-педагогічній думці мотивацію особистості розглядають «як провідний чинник, що синтезує спонуки, напрямки й ціннісно-сміслові основи навчальної діяльності, водночас, стверджуючи про зворотній вплив діяльності на мотивацію... як систему факторів, що детермінують поведінку (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення). Інші вважають, що дане поняття пов'язане з характеристикою процесу, що стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні» (Глазунова, Цюй, 2021: 97-98). З огляду на вищевказане необхідно наголосити, що мотиваційна спрямованість майбутніх артистів-вокалістів на вокальну діяльність впливає на постановку навчальних цілей та якісний показник виконання завдань, що ведуть до бажаного результату. Таким чином проявляється тісний взаємозв'язок потребового та цільового (мотиваційного та ціннісного) компонентів вокальної діяльності здобувачів, що вимагає цілеспрямованого впливу викладача на студента та коректної, об'єктивної оцінки майбутнім артистом-вокалістом власної вокально-виконавської майстерності та рівня виконавської культури.

Реалізація другої педагогічної умови – удосконалення традиційних та впровадження інноваційних методів навчання щодо розширення науково-методичних, вокально-виконавських

знань студентів з використанням ІКТ потребує ретельної підготовки викладача сольного співу та його широкого кола обізнаності в сфері мультимедійних технологій, сформованості здатності застосовувати спеціальне програмне забезпечення для персональних комп'ютерів з метою створення, редагування, відтворення, поширення різного типу файлів: фото, відео, аудіо, нотних, текстових, графічних. Адже впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес забезпечує новий якісний рівень професійної підготовки майбутніх артистів-вокалістів, покращує засвоєння ними загальних та спеціальних (фахових) знань, вмінь та навичок, сприяє розширенню професійного кругозору студентів, посилює ціннісно-орієнтаційної складової вокальної підготовки. Поєднання традиційних та інноваційних методів навчання із застосуванням ІКТ в процесі формування виконавської культури здобувачів у ЗВО сприятиме індивідуалізації та гнучкості освітнього процесу, реалізації міждисциплінарних зв'язків, інтеграції та синхронізації навчальних засобів, активізації самостійної творчо-дослідної роботи студентів.

Реалізація третьої педагогічної умови потребує впровадження спеціальних засобів навчання, що будуть націлені на створення сприятливої психоемоційної й творчої атмосфери на занятті сольного співу. Таке специфічне психологічно-педагогічне середовище зумовлює цілеспрямований, систематичний та послідовний вплив на музично-професійний, вокально-методичний, вокально-виконавський та художньо-сценічний розвиток студентів, розширює педагогічні можливості професійно-особистісного становлення здобувачів. До ознак сприятливого сучасного освітнього середовища можемо назвати: створення та підтримання комфортного, позитивного й безпечного психологічного клімату для всіх учасників освітнього й творчого процесу; застосування ефективних інноваційних технологій навчання, методичних систем та актуального змісту освіти, що відповідає вимогам ринку праці й потребам суспільства, забезпечує можливості для розвитку та реалізації індивідуальних потреб і можливостей здобувачів.

Реалізація четвертої педагогічної умови – актуалізація творчих можливостей та удосконалення музичних здібностей студентів шляхом залучення до концертної практики потребує застосування навчально-виховних засобів, спрямованих на духовний розвиток студентів, оволодіння ними національними та загальнолюдськими культурними цінностями, розуміння естетики музичного мистецтва. Адже концертно-сценічна діяльність в

рамках позааудиторної форми роботи та в межах концертної практики це не лише демонстрація вокально-виконавських навичок, вокально-технічної майстерності співу, художньо-артистичних здібностей, музичальності та харизми, а й складна робота майбутнього артиста-вокаліста над собою, що охоплює такі процеси, як: самопізнання, самоусвідомлення, самоаналіз, саморегулювання, самокоригування, саморозвиток та самовдосконалення. В умовах російсько-української війни та воєнного стану більшість концертів, творчих і мистецьких заходів перейшли в дистанційний формат із застосуванням різноманітних додатків та комп'ютерних програм, зокрема Zoom, Google Meet, соціальних мереж: YouTube, Facebook, Instagram, TikTok тощо.

Висновки. Нами проаналізовано науково-педагогічну літературу з питань професійної підготовки майбутніх артистів-вокалістів, педагогів-музикантів, музикантів-виконавців, вчителів музичного мистецтва. Розглянуто методологічні підходи сучасних дослідників до визначення педагогічних умов фахової та вокальної підготовки здобувачів у закладах вищої мистецької освіти. З'ясовано ефективні педагогічні умови формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу. Подальших досліджень потребують зміст, етапи, методи, форми та прийоми формування виконавської культури студентів у вищій школі на заняттях сольного співу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко О. Теорія та методика формування виконавської культури скрипаля у вищих мистецьких навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2014. 47 с.
2. Глазунова І., Цюй Ге Мотивація до навчально-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва: зміст і структура. *Наукові записки*. 2021. № 199. С. 97–102.
3. Гончаренко С. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до саморозвитку у вокально-педагогічній діяльності. *Молодь і ринок*. 2021. № 11–12 (197–198). С. 164–168.
4. Гунько Н. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів-музикантів до художньо-виконавської інтерпретації вокальних творів. *Педагогіка мистецтва для культурного зростання особистості впродовж життя* : матер. міжнар. наук.-практ. конф, м. Мелітополь, 7–9 листоп. 2019 р. Мелітополь, 2019. С. 46–48.
5. Михалюк А. Педагогічні умови формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фортепіанних творів українських композиторів. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути* : матер. І міжнар. наук.-практ. інтернет конф., м. Дніпро, 6–7 лют. 2020 р. С. 383–386.
6. Олійник Т., Умрихіна О. Особливості формування виконавської культури студентів-музикантів у ЗВО. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. № 1. С. 145–151.
7. Соколова М., Куцин Е., Габель О. Методичні підходи до формування сценічної культури вокаліста. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 47. С. 223–226.
8. Тарасюк Л. Особливості формування культури вокального виконавства в системі професійної підготовки студентів-вокалістів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 3, № 38. С. 161–167.
9. Яковенко В. Професійна мотивація як педагогічна умова розвитку вокальної компетенції здобувачів сучасної мистецької освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Т. 3, № 72. С. 337–340.

REFERENCES

1. Andreiko O. (2014) Teoriia ta metodyka formuvannia vykonavskoi kultury skrypalia u vyshchikh mystetskykh navchalnykh zakladakh. [Theory and Methods of Formation of the Violinist's Performing Culture in Higher Art Educational Institutions] Extended abstract of doctor's thesis. Kyiv. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/-4888>. [in Ukrainian].
2. Hlazunova I., Tsiui He (2021) Motyvatsiia do navchalno-vykonavskoi diialnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva: zmist i struktura. [Motivation for educational and performing activities of the future music teacher: content and structure] *Naukovi zapysky – Proceedings*, 199, 97–102. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-199-97-102>. [in Ukrainian].
3. Honcharenko S. (2021) Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do samorozvytku u vokalno-pedahohichnii diialnosti. [Pedagogical conditions for the formation of future music teachers' readiness for self-development in vocal and pedagogical activities] *Molod i rynek – Youth and the market*, 11–12 (197–198), 164–168. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.252926>. [in Ukrainian].
4. Hunko N. (2019) Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh pedahohiv-muzykantiv do khudozhno-vykonavskoi interpretatsii vokalnykh tvoriv. [Pedagogical conditions for training future teachers-musicians for the artistic and performing interpretation of vocal works] *Pedahohika mystetstva dlia kulturnoho zrostannia osobystosti vprodovzh zhyttia: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Melitopol, (pp. 46–48). URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/13417>. [in Ukrainian].
5. Mykhaliuk A. (2020) Pedahohichni umovy formuvannia vykonavskoi kultury maibutnikh pedahohiv-muzykantiv u protsesi vyvchennia fortepiannykh tvoriv ukrainskykh kompozytoriv. [Pedagogical conditions for the formation of per-

forming culture of future teacher-musicians in the process of studying piano works of Ukrainian composers] *Intehratsiia osvity, nauky ta biznesu v suchasnomu seredovyshchi: zymovi dysputy: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Dnipro, (pp. 383–386). URL: <https://stlnau.in.ua/samoosvita/-item/2020/wayscience200207.pdf#page=383>. [in Ukrainian].

6. Oliinyk T., Umrykhina O. (2020) Osoblyvosti formuvannia vykonavskoi kultury studentiv-muzykantiv u ZVO. [Peculiarities of Formation of Performing Culture of Music Students in Higher Education Institutions] *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu – Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University*, 1, 145–151. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2020.208187>. [in Ukrainian].

7. Sokholova M., Kutsyn E., Habel O. (2022) Metodychni pidkhody do formuvannia stsenichnoi kultury vokalista. [Methodological approaches to the formation of a vocalist's stage culture] *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 47, 223–226. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9078>. [in Ukrainian].

8. Tarasiuk L. (2021) Osoblyvosti formuvannia kultury vokalnoho vykonavstva v systemi profesiinoyi pidhotovky studentiv-vokalistiv. [Peculiarities of forming a culture of vocal performance in the system of professional training of vocal students] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical issues of the humanities*, 3 (38), 161–167. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/38-3-28>. [in Ukrainian].

9. Iakovenko V. (2024) Profesiina motyvatsiia yak pedahohichna umova rozvytku vokalnoi kompetentsii zdobuvachiv suchasnoi mystetskoï osvity. [Professional motivation as a pedagogical condition for the development of vocal competence of students of modern art education] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 3 (72), 337–340. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-52>. [in Ukrainian].